

כל ישראל ערבים זה לזה

15th rev

ליקוט לזכר מו"ח הרב יעקב בן חיים יוסף בנימיני ז"ל
 נפטר ב" אדר תשמ"ג
 מאת גרשון יוסף הכהן פרקוף
 לחזק את עם ישראל בתקופת עקבתא דמשיחא

054-809-9503
 gparkof1@gmail.com

תוכן

הפתגם "כל ישראל ערבים זה לזה"

1. לא מפורש בתורה
2. נמצא רק במדרשים ובתלמוד
3. לכן לא במנין המצות של הרמב"ם
4. אי אפשר ללמד מדרש כי אין פסוק לדרוש
5. מה המקור לזה ומה הגדרים?

*****

ספר המצוות לרמב"ם שורש א

שאין ראוי למנות בכלל הזה המצות שהן מדרבנן

.

ספר המצוות לרמב"ם שורש ב

שאין ראוי למנות כל מה שלמדים באחת משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן או בריבוי

:

ספר המצוות לרמב"ם שורש ד

שאין ראוי למנות הציוויים הכוללים התורה כולה

*****

.

חלק א: מצות ערבות במעשי אבות בספר בראשית

חלק ב: ערבות בקיום המצות בספר ויקרא

חלק ג: מתי חלה חיוב ערבות לעבור?

כל ישראל ערבים זה לזה

בראשית פרק נ

(כא) ועתה אל תיראו אנכי אכלכל אתכם ואת טפכם וינחם אותם וידבר על לבם:

מכילתא דרבי ישמעאל בשלח - מסכתא דויהי פתיחתא ד"ה ויקח משה

כתיב ואתם חשבתם עלי רעה אלהים חשבה לטובה (בראשית נ כ), כתוב וחי אחיך עמך (ויקרא כה לו) ויכלכל יוסף את אביו (בראשית מז יב):

*****

חלק ב: ערבות בקיום המצות במפר ויקרא

ויקרא פרק כה

(לה) וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והתזקק בו גר ותושב וחי עמך:

רמב"ן ויקרא פרק כה פסוק לה

(לה - לז) וטעם וחי אחיך עמך - שיחיה עמך, והיא מצות עשה להחיותו, שממנה נצטוינו על פקוח נפש במצות עשה. ומכאן אמרו (תו"כ פרשה ה ג) וחי אחיך עמך, זו דרש בן פוטירי שנים שהיו מהלכין בדרך וביד אחד מהם קיתון של מים, אם שותה הוא מגיע לישוב ואם שניהם שותים שניהם מתים, דרש בן פוטירי, מוטב ישתו שניהם וימותו, ולא יראה אחד במיתתו של חברו, עד שבא רבי עקיבא ולמד, וחי אחיך עמך, חייך קודמים לחיי חברך. וחזר ואמר וחי אחיך עמך, לחזק ולהזהיר:

(רבינו יונה דף 7)

חלק א: מצות ערבות במעשי אבות בספר בראשית:

בראשית פרק יד

יקחו את לוט ואת רכשו בן אחי אברהם וילכו והוא ישב בקדם:

(יג) ויבא הפליט ויגד לאברהם העברי והוא שכן באלני ממרא האמרי אחי אשפל ואחי ענר והם בעלי ברית אברהם:

(יד) וישמע אברהם כי נשבה אחיו וירק את הניכיו ילידי ביתו שמונה עשר ושלוש מאות וירדף עד דן:

בראשית פרק מב

(לז) ויאמר ראובן אל אביו לאמר את שני בני תמית אם לא אביאנו אליך תנה אתו על ידי ואני אשיבנו אליך:

בראשית פרק מג

(ח) ויאמר יהודה אל ישראל אביו שלחה הנער אתי ונקומה ונלכה ונחיה ולא נמות גם אנחנו גם אתה גם טפנו:

(ט) אנכי אערבנו מידי תבקשנו אם לא הביאתיו אליך והצגתיו לפניך וחטאתי לך כל הימים:

בראשית פרק מד

(לב) כי עבדך ערב את הנער מעם אבי לאמר אם לא אביאנו אליך וחטאתי לאבי כל הימים:

(לג) ועתה ישב נא עבדך תחת הנער עבד לאדני והנער יעל עם אחיו:

פרשת בחקתי

ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה רה

והמצוה הר"ה היא שצונו להוכיח החוטא או מי שירצה לחטוא ולמנוע אותו ממנו במאמר ותוכחה. ואין ראוי לנו שיאמר אחד ממנו אני לא אחטא ואם יחטא זולתי מה לי, דינו עם אלהיו. זה הפך התורה. אבל אנחנו מצווים שלא נמרה ולא נעזוב זולתנו מאומתנו שימרה ואם השתדל להמרות חייבים אנו להוכיחו ולהשיבו ואעפ"י שלא יצא עליו עדות יחייב עליו דין. והוא אמרו יתעלה (קדושים יט) הוכח תוכיח את עמיתך. ונכנס בציווי הזה שנאשים קצתנו לקצתנו כשיחטא איש ממנו לאיש ולא נטור לו ונחשוב לו עון אבל נצטוינו להוכיחו במאמר עד שלא ישאר דבר בנפש. ולשון ספרא מנין אם הוכחתו אפילו ארבעה וחמשה פעמים חזור והוכיח תלמוד לומר הוכח תוכיח יכול אפילו את מוכיחו ופניו משתנות תלמוד לומר ולא תשא עליו חטא [על"ת שג]. וכבר בארו החכמים (עב"מ לא א) שחייב מצוה זו על כל אדם ואפילו הפחות לנכבד הוא חייב להוכיחו. ואפילו קלל אותו ובזהו לא יסור מלהוכיחו עד שיכהו כמו שבארו מקבלי התורה ואמרו (ערכין יו א) עד הכאה. ויש למצוה זו תנאים ומשפטים התבארו במקומות מפוזרים מן התלמוד (שם ושם וסנה' קא ב):

רמב"ם הלכות דעות פרק ו הלכה ז

הרואה חבירו שחטא או שהלך בדרך לא טובה * מצוה להחזירו למוטב ג ולהודיעו שהוא חוטא על עצמו במעשיו הרעים שנאמר הוכח תוכיח את עמיתך, המוכיח את חבירו בין בדברים שבינו לבינו, בין בדברים שבינו לבין המקום, צריך להוכיחו בינו לבין עצמו, וידבר לו בנחת ובלשון רכה ויודיעו שאינו אומר לו אלא לטובתו להביאו לחיי העולם הבא, אם קיבל ממנו מוטב ואם לאו יוכיחו פעם שניה ד ושלישית, וכן תמיד חייב אדם להוכיחו עד שיכהו החוטא ויאמר לו איני שומע, וכל שאפשר בידו למחות ואינו מוחה הוא נתפש בעון אלו כיון שאפשר לו למחות בהם.

תלמוד בבלי מסכת שבת דף גז עמוד ב

כל מי שאפשר למחות לאנשי ביתו ולא מיחה - נתפס על אנשי ביתו, באנשי עירו - נתפס על אנשי עירו, בכל העולם כולו - נתפס על כל העולם כולו. אמר רב פפא: והני דבי ריש גלותא נתפסו על כולי עלמא. כי הא דאמר רבי

(לז) וְכָשְׁלוּ אִישׁ בְּאָחִיו כְּמִפְּנֵי חָרֵב וְרִדְף אֶין וְלֹא תִהְיֶה לְכֶם תְּקוּמָה לְפָנַי אִיבִיכֶם:

*****
רש"י ויקרא פרק כו פסוק לז

(לז) וכשלו איש באחיו - כשירצו לנוס, יכשלו זה בזה, כי יבהלו לרוץ:

כמפני חרב - כאילו בורחים מלפני הורגים, שיהא בלבכם פחד וכל שעה סבורים שאדם רודפם. ומדרשו וכשלו איש באחיו, זה נכשל בעונו של זה, שכל ישראל ערבין זה לזה:

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף כז עמוד ב

הכתיב: +ויקרא כ"ו+ וכשלו איש באחיו - איש בעון אחיו, מלמד שכולן ערבים זה בזה! - התם שהיה בידם למחות ולא מיחו.

תלמוד בבלי מסכת שבועות דף לט עמוד א

והכתיב: +ויקרא כ"ו+ וכשלו איש באחיו - איש בעון אחיו, מלמד שכל ישראל ערבים זה בזה!

*****

ויקרא פרק יט פסוק יז

לֹא תִשְׁנֶא אֶת אָחִיךָ בְּלִבְךָ הֹכֵחַ תֹּכִיחַ אֶת עֲמִיתְךָ וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חָטָא:

רש"י ויקרא פרק יט פסוק יז

(יז) ולא תשא עליו חטא - לא תלבין את פניו ברבים:

תלמוד בבלי מסכת ערכין דף טז עמוד ב

מנין לרואה בחבירו דבר מגונה שחייב להוכיחו? שנאמר: +ויקרא י"ט+ הוכח תוכיח, הוכיחו ולא קבל מנין שיחזור ויוכיחו? תלמוד לומר: תוכיח, מכל מקום; יכול אפ"י משתנים פניו? ת"ל: לא תשא עליו חטא.

ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה שג

והמצוה הש"ג היא שהזהירנו שלא לבייש קצתנו לקצתנו. וזה העון אשר יקראו אותו (אבות פ"ג מי"א ב"מ נח ב, נט א וש"נ) מלכין פני חבירו ברבים. והאזהרה שבאה בזה הוא אמרו (שם, מ"ע רה) הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא. ובספרא מנין אם הוכחתו ארבעה וחמשה פעמים יחזור ויוכיח תלמוד לומר הוכח תוכיח יכול אפילו את מוכיחו ופניו משתנות תלמוד לומר לא תשא עליו חטא. אמנם הפשט מהפסוק הוא שהזהיר שלא תחשוב לו עון בנפשך ותזכרהו:

תלמוד בבלי מסכת ערכין דף טז עמוד ב

תניא, א"ר טרפון: (תמיהני) +מסורת הש"ס: [תמה] +אני אם יש בדור הזה שמקבל תוכחה, אם אמר לו טול קיסם מבין עיניך, אמר לו טול קורה מבין עיניך. אמר רבי אלעזר בן עזריה: תמיהני אם יש בדור הזה שיודע להוכיח. ואמר רבי יוחנן בן נורי: מעיד אני עלי שמים וארץ שהרבה פעמים לקה עקיבא על ידי, שהייתי קובל עליו לפני רבן שמעון ברבי

מלבי"ם ויקרא פרק ח

יש בתנאי התוכחה ג' דברים, א] שיהיה המוכיח נקי מחטא, ב] שיהי' המוכח מוכן לקבל תוכחה. ושניהם נכללים במלת עמיתך שהוא אתו ושוה לו בתורה ובמצות, ג] בסדר התוכחה ואיכותה שלא יביישנו כמ"ש ולא תשא עליו חטא.

*****

חנינא: מאי דכתיב +ישעיהו ג+ ה' במשפט יבא עם זקני עמו ושריו, אם שרים חטאו -

תלמוד בבלי מסכת שבת דף נה עמוד א

זקנים מה חטאו? אלא, אימא: על זקנים שלא מיחו בשרים. רב יהודה הוה יתיב קמיה דשמואל, אתאי ההיא איתתא קא צווחה קמיה, ולא הוה משגח בה. אמר ליה: לא סבר ליה מר +משלי כא+ אטם אזנו מזעקת דל גם הוא יקרא ולא יענה? אמר ליה: שיננא, רישך בקרירי, רישא דרישיך בחמימי; הא יתיב מר עוקבא אב בית דין. דכתיב +ירמיהו כא+ בית דוד כה אמר ה' דינו לבקר משפט והצילו גזול מיד עושק פן תצא כאש חמתי ובערה ואין מכבה מפני רע מעלליהם וגו'.¹

¹ תלמוד בבלי מסכת שבת דף נה עמוד א

אמר ליה רבי זירא לרבי סימון: לוכחינהו מר להני דבי ריש גלותא. אמר ליה: לא מקבלי מינאי. אמר ליה: אף על גב דלא מקבלי - לוכחינהו מר, דאמר רבי אחא ברבי חנינא: מעולם לא יצתה מדה טובה מפי הקדוש ברוך הוא וחזר בה לרעה חוץ מדבר זה, דכתיב +יחזקאל ט+ ויאמר ה' אליו עבר בתוך העיר בתוך ירושלים והתוית תו על מצחות האנשים הנאנחים והנאנקים על כל התועבות הנעשות בתוכה וגו'. אמר לו הקדוש ברוך הוא לגבריאל: לך ורשום על מצחן של צדיקים תיו של דיו, שלא ישלטו בהם מלאכי חבלה. ועל מצחם של רשעים תיו של דם, כדי שישלטו בהן מלאכי חבלה. אמרה מדת הדין לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, מה נשתנו אלו מאלו? אמר לה: הללו צדיקים גמורים, והללו רשעים גמורים. אמרה לפניו: רבונו של עולם, היה בידם למחות ולא מיחו! אמר לה: גלוי וידוע לפני, שאם מיחו בהם - לא יקבלו מהם. (אמר) +מסורת הש"ס: [אמרה] +לפניו: רבונו של עולם, אם לפניך גלוי - להם מי גלוי? והיינו דכתיב +יחזקאל ט+ זקן בחור ובתולה טף ונשים תהרגו למשחית ועל כל איש אשר עליו התו אל תגשו וממקדשי תחלו וכתוב ויחלו באנשים הזקנים אשר לפני הבית. תני רב יוסף: אל תקרי מקדשי אלא מקודשי - אלו בני אדם שקיימו את התורה כולה מאלף ועד תיו. ומיד +יחזקאל ט+ והנה ששה אנשים באים מדרך שער העליון אשר מפנה צפונה ואיש כלי מפצו בידו ואיש אחד בתוכם לבש הבדים וקסת הספר במתניו ויבאו ויעמדו אצל מזבח הנחשת. מזבח הנחשת מי הוה? אמר להו הקדוש ברוך הוא: התחילו ממקום שאומרים שירה לפני. ומאן נינהו ששה אנשים? אמר רב חסדא: קצף, אף, וחיימה, ומשחית, ומשבר ומכלה. ומאי שנא תיו? אמר רב: תיו - תחיה, תיו - תמות. ושמואל אמר: תמה זכות אבות. ורבי יוחנן אמר: תחון זכות אבות. וריש לקיש אמר: תיו - סוף חותמו של הקדוש ברוך הוא; דאמר רבי חנינא: חותמו של הקדוש ברוך הוא אמת. (אמר) רבי שמואל בר נחמני +מסורת הש"ס: [אמר]: אלו בני אדם שקיימו את התורה כולה מאלף ועד תיו.

חלק ג: מתי חלה חיוב ערבות לעבור ?

דברים פרק כט

(ט) אַתֶּם נֹצְצִים הַיּוֹם פְּלִכֶם לִפְנֵי יְקֹנֵךְ אֱלֹהֵיכֶם רְאִשֵׁיכֶם וְשִׁבְטֵיכֶם וְקִנְיֵיכֶם וְשִׁטְרֵיכֶם כֹּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל:

(י) טַפְּכֶם נְשֵׁיכֶם וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּקֶרְבְּךָ מִחֲנֻיֶיךָ מִחֻטְבֵּי עֲצִיף עַד שֹׂאֵב מִיַּיִךְ:

(יא) לְעִבְרְךָ בְּבָרִית יְקֹנֵךְ אֱלֹהֵיךָ וּבְאֵלֹתוֹ אֲשֶׁר יְקֹנֵךְ אֱלֹהֵיךָ כִּפְרֵת עִמָּךְ הַיּוֹם:

(יב) לְמַעַן תִּקְוֶה אִתָּךְ הַיּוֹם לוֹ לְעַם וְהוּא יִהְיֶה לְךָ לְאֱלֹהִים כַּאֲשֶׁר דָּבַר לְךָ וְכַאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב:

(יג) וְלֹא אֶתְכֶם לְבַדְכֶם אֲנֹכִי כִּפְרֵת אֶת הַבְּרִית הַזֹּאת וְאֶת הָאֵלֶּה הַזֹּאת:

(יד) כִּי אֶת אֲשֶׁר יִשְׁנוּ פֹה עִמָּנוּ עִמְד הַיּוֹם לִפְנֵי יְקֹנֵךְ אֱלֹהֵינוּ וְאֶת אֲשֶׁר אֵינָנוּ פֹה עִמָּנוּ הַיּוֹם:

דברים פרק כט (כח)

הַנְּסֻתָּת לִיקְנֹךְ אֱלֹהֵינוּ וְהַנְּגִלָת לָנוּ וְלִבְנֵינוּ עַד עוֹלָם לְעֲשׂוֹת אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:

רש"י דברים פרק כט פסוק כח

(כח) הנסתרת לה' אלהינו - ואם תאמרו מה בידינו לעשות, אתה מעניש את הרבים על הרהורי היחיד, שנאמר (פסוק יז) פן יש בכם איש וגו', ואחר כך (פסוק כא) וראו את מכות הארץ ההיא, והלא אין אדם יודע טמונותיו של חבירו, אין אני מעניש אתכם על הנסתרות, שהן לה' אלהינו והוא יפרע מאותו יחיד, אבל הנגלות, לנו ולבנינו לבער הרע מקרבנו, ואם לא נעשה דין בהם יענשו את הרבים. נקוד על לנו ולבנינו, לדרוש, שאף על הנגלות לא ענש את הרבים עד שעברו את הירדן משקבלו עליהם את השבועה בהר גרזים ובהר עיבל ונעשו ערבים זה לזה:

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף מג עמוד ב

אמר רבי יוחנן משום רבי אלעזר ברבי שמעון: לפי שלא ענש על הנסתרות עד שעברו ישראל את הירדן. כתנאי: +דברים כ"ט+ הנסתרת לה' אלהינו והנגלת לנו ולבנינו עד עולם למה נקוד על לנו ולבנינו ועל עי"ן שבעד? מלמד שלא ענש על הנסתרות עד שעברו ישראל את הירדן, דברי רבי יהודה, אמר ליה רבי נחמיה: וכי ענש על הנסתרות לעולם? והלא כבר נאמר עד עולם. אלא כשם שלא ענש על הנסתרות - כך לא ענש על עונשין שבגלוי עד שעברו ישראל את הירדן. אלא

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף מד עמוד א

עכן מאי טעמא איענוש? - משום דהוו ידעי ביה אשתו ובניו.

רש"י מסכת סנהדרין דף מג עמוד ב

מאי טעמא לא איענוש - ישראל על מעילתו כי היכי דאיענוש השתא.

לפי שלא ענש - המקום את צדיקים שבישראל.

על הנסתרות - שביד עוברי עבירה, אלא על העבירות הידועות.

עד שעברו את הירדן - ושמעו וקבלו עליהם ברכות וקללות בהר גרזים והר עיבל ונעשו ערבים זה בזה, כדאמרינן במסכת סוטה (לז, ב) - מיד נענשו זה על זה, ואפילו לא ידע זה בעבירות שביד חבירו, ובימי עכן כבר עברו את הירדן.

מלמד שלא ענש על הנסתרות עד שעברו כו' - נראה לי דהכי גרסינן: מלמד שענש על הנסתרות משעברו, ולמאי דגרס נמי שלא ענש עד שעברו היא היא, והכי קאמר: מלמד שמה שלא ענש על הנסתרות לא נהג אלא עד שעברו, אבל משעברו - ענש, והכי דרשינן לקרא הנסתרות לה' אלהינו - משמע עליו לבקש עלבון העבירה וליפרע מן העוברים ואין עלינו עונש בדבר.

מעלה אני עליהם כאלו עברו כולן את בריתי כיון שנעשו ערבים זה בזה אי נמי כיון דהוי ידעי ביה אשתו ובניו לכך נקט קרא וגם עברו את בריתי לשון רבים דגם אינהו עברו מה שהעלימו ולא פרסמו הדבר.

*****

ילקוט שמעוני שמואל א רמז קכו

ואת עשרת חריצי החלב, גדיין מניען מאמיהון. ואת אחיך תפקוד לשלום - דוגמא דידהון, ואת ערובתן תקח - ערובהון. אמר רבי יודא בר ר' סימון למוד אותו **שבט להיות ערב אלו לאלו**, שנאמר אנכי אערבנו, אמר ישי לדוד בנו הרי השעה שתלך ותקיים אותו הערבות של יהודה זקנך שערב את בנימן מיד אביו, שנאמר אנכי אערבנו, לך והוצא אותו מן ערבתו, מה עשה דוד הלך וקיים את הערבות והרג את גלית, אמר לו הקדוש ברוך הוא חייך כשם שנתת נפשך תחת שאול שהוא משבטו של בנימן - כשם שעשה יהודה זקנך, שנאמר ישב נא עבדך תחת הנער - כך אני נותן בית המקדש בחלק יהודה ובנימן, ולא עוד, אלא שכל השבטים גולים ושבט יהודה ובנימן אין גולים עמהן, למה ששני שבטים אלו האמינו בי וקדשו שמי בים שנאמר שם בנימן צעיר רודם שרי יהודה רגמתם:

והנגלות לנו - קולר תלוי בצואר כולנו ואי לאו נקודה הוה אמינא כך היא המדה לעולם, באתה הנקודה לדרוש דאין מדה זו נוהגת לפוטרנו מן הנסתרות אלא עד שעברו את הירדן, והיה לו לנקוד את הנקודה הזאת על לה' אלהינו - ללמד שלא עד עולם הן לה' אלהינו, אבל לאו אורח ארעא לנקוד את השם ונקוד על לנו ולבנינו לומר שאין כאן מקומו ממש אלא למעלה מן הנגלות נמי ניתן לדרוש כך: הנסתרות לה' אלהינו ולנו ולבנינו - שאף אנו נענשים, ומיהו אי הוה כתיב ליה הכי - הוה משמע דאף קודם שעברו את הירדן נמי, להכי פלגינהו ונקוד, לומר: דלכאן ולכאן הוא נדרש, ולומר לך דעד השתא בסוף ארבעים שנה שנאמר להם מקרא זה בערבות מואב לא היו הנסתרות אלא לה' אלהינו, אבל מכאן ואילך הם אף לנו ולבנינו, ונקודה דעי"ן שבעד לחלק באתה, דלא תימא מעולם ועד עולם, אלא מעתה מתחלת מדה זו ותנהוג עד עולם.

וכי ענש על הנסתרות לעולם? האחרים לעולם.

והרי כבר נאמר עד עולם - ואי לאו אפטורא דנסתרות קאי לאשמועינן דעד עולם תנהוג מדה זו, דלא תימא משיעברו את הירדן ויקבלו עליהם ערבות יענשו זה על זה, למה לי דכתביה אי משום חיובא דנגלות - פשיטא דעונש הנהוג עכשיו ינהוג לעולם, דלמה יפסוק?

אלא - הנקודה לימדתך דהאי דכתיב הנגלות לנו ולבנינו - לאו עד הנה נהגה מדה זו, אלא מכאן ואילך, דכל נקודה למעט, דכך לא ענש את אחרים על עונשין שבגלוי עד שעברו את הירדן.

אלא - לר' נחמיה כיון דאף משעברו לא ענש על הנסתרות.

תורת חיים מסכת סנהדרין דף מג עמוד ב

לפי שלא ענש על הנסתרות עד שעברו ישראל את הירדן. דאז נעשו כל ישראל ערבים זה לזה כדאמרין במסכת סוטה. ונראה דהיינו הא דכתיב חטא ישראל וגם עברו את בריתי וגם לקחו מן החרם וגו' פתח בלשון יחיד חטא ישראל וסיים בלשון רבים וגם עברו את בריתי אלא רמז הכתוב דאע"ג דישאל אחד הוא החוטא דהיינו עכן לבדו

דרשות ופרושי רבינו יונה על התורה

ד"א אתם נצבים היום כלכם, כלומר

כלכם ערבים זה בזה, והערבות הזו היא בג' ענינים:

האחד שאנו מחוייבין להזהיר זה לזה ולהרחיקו מלעבר. והעובר עבירה על פי התורה אין אדם יכול למחול לו, שאין ביד גואל הדם למחול לרוצח ולא ביד בעל האשה למחול ניאוף אשתו², אלא ב"ד מחוייבין [לענוש] עובר עבירה על פי התורה.

והשני שבעון אחד נתפשים כלם, כמו שאמר הכתוב הלא עכן בן זרח מעל בחרם ועל כל ישראל היה קצף (יהושע כב כ). וכן [נאמר] בזו הפרשה איש או אשה [או] משפחה או שבט. ולכן ראוי למנות בכל קהלות ישראל אנשים יראי חטא לבער עוברי עבירות מביניהם.

והשלישי הוא שאנו חייבין להציל כל איש ישראל מן המיתה ומן הסכנה, כמו שאמר הכתוב לא תעמד על דם רעך (ויקרא יט). ודרשו ז"ל³ והשבותו לו זו אבדת גופו. וזהו ק"ו אם נתחייבו להציל ממונו כאמרו וכן תעשה לחמורו וג' כ"ש גופו. ואז"ל⁴ לפיכך נברא אדם יחידי בעולם, לומר לך כל המקיים נפש אחת מישראל כאלו קיים

עולם מלא' וכל המאבד נפש אחת כאלו אבד עולם מלא. בא וראה כמה גדול קיום נפש אחת מישראל, שהרי מחללין את השבת שהיא שקולה כנגד כל המצות ומיתת מחלליה בסקילה, לחיות נפש אחת מישראל, הן לעשות לו רפואה בעשיית כל מלאכות שבת, בין כל אחת ואחת בין להצילו מן הסכנה בין להצילו מן הדליקה, ומן המפלת, ואפילו על ספק הצלה מחללין, כמו ששנינו⁵ ספק הוא שם ספק איננו שם וג' כל ספק נפשות דוחה את השבת. ואז"ל אין עושין דברים הללו לא על ידי נשים וג' אלא על ידי גדולי ישראל. ולכן⁶ ראוי למנות בכל קהל אנשים נשואי פנים להציל הלקוחים למות ביד אומות העולם שלא בדין, ועל דבר זה כתב שלמה המלך ע"ה להזהיר המתרשלים בכך באמת התרפית ביום צרה צר כחכה (משלי כד י), מדה כנגד מדה שאם אתה יש בכך להציל ועשית עצמך כגבר אין איל הכח ההוא שיש לך יוצר. ואמר אחריו הצל לקוחים למות וג' כלומר הזדרז בכך. ואמר אחריו כי תאמר הן לא ידענו זה וג' והשיב לאדם כפעלו. כלומר הנזק ההוא שיקרנו יחשב עליך כאלו אתה פעלתו.

⁵ יומא פג א.

⁶ עי' אגרת התשובה ושע"ת ג עשכ"כ. יוצר. = יקצר כחך.

² עי' ספר מלחמת מצוה.

³ סנהדרין עג א.

⁴ שם ל, א.

הוספות

ספר המצוות לרמב"ם שורש ב

הנה לא כל מה שנמצא החכמים שהוציאו בהקשר משלש עשרה מדות נאמר שהוא נאמר למשה בסיני ולא גם כן נאמר בכל מה שנמצא בתלמוד יסמכוהו אל אחת משלש עשרה מדות שהוא דרבנן כי פעמים יהיה פירוש מקובל. לפיכך הראוי בזה שכל מה שלא תמצאהו כתוב בתורה ותמצאהו בתלמוד שלמדוהו באחת משלש עשרה מדות אם בארו הם בעצמם ואמרו שזה גוף תורה או שזה דאורייתא הנה ראוי למנותו, שהמקבלים אמרו שהוא דאורייתא. ואם לא יבארו זה ולא דברו בו הנה הוא דרבנן, שאין שם כתוב יורה עליו. ו

שו"ת הרמב"ם הלכות אישות פרק א הלכה ב

[ב] (לר' פינחס הדיין) השאלה מפני מה אמרתי (הל' אישות פ' א' הל' ב') שקדושי ביאה ושטר מדאורייתא וקדושי כסף דרבנן ואמרת והא כולהי ילפינן להו מן התורה בכסף מנא לן גמר קיחה קיחה וכו' (קידושין ב א). זה הוא ענין השאלה.

והתשובה דרך קצרה כך היא. יש לי חבור בלשון ערבי בענין מנין המצות והוא אצל מ' סעדיה ש"צ תלמידנו ויש בתחלתו ארבעה עשר פרקים בכללות גדולות בעיקרי מנין המצות צריך אדם לידע אותם ואחר כך יתברר לו טעות כל מי שמנה המצות חוץ ממני מבעל הלכות גדולות עד עכשיו. ובאותן הפרקים ביארתי שאין כל דבר שלמדין אותו בהקשר או בקל וחומר או בגזרה שוה או במדה משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן הוא דין תורה עד שיאמרו חכמים בפירוש שהוא מן התורה והבאתי על זה ראיות ושם ביארתי שאפילו דבר שהוא הלכה למשה מסיני מדברי סופרים קרינן ליה ואין שם מן התורה אלא דבר שהוא מפורש בתורה כגון שעטנז וכלאים ושבת ועריות או דבר שאמרו חכמים שהוא מן התורה והן כמו שלשה ארבעה דברים בלבד. ובאותו הספר ביארתי הכל וכשתקרא אותו יתבאר לך אף על פי שהוא בלשון ערבי שרוב אותן הפרקים בדברי

חכמים בלשון הקדש וכן יש לשאל בודאי ולומר לי הבעילה ודאי מן התורה שהרי לא למדוה במדה משלש עשרה מדות אלא ובעלה מלמד שנקנית בביאה אלא הכסף והשטר בהקשר למדו אותן למה אמרת שהשטר מן התורה והכסף מדבריהם. והתשובה על זה שודאי כך הייתי אומר שהכסף והשטר מדבריהם הואיל ומן הדין באו לולי הא דאמרינן בהדיא בענין נערה מאורסה דאמרינן (קידושין ט ב) נערה מאורסה דאמר רחמנא בסקילה היכי משכחת לה פ' מדאמר קרא נערה בתולה מאורסה שמע מינה בודאי שיש מאורסה מן התורה בלא ביאה ובמה. ושקלו וטרו וסוף המימרא אמר רב נחמן בר יצחק משכחת לה כגון שקידשה בשטר הואיל וגמר ומוציא גומר ומכניס שמע מינה שלדברי הכל השטר גומר ומכניס ועל זה סמכתי ופסקתי שהשטר מן התורה. ובחייך אלופי אל תצער עצמך להשיב על כל אלו העניינים ואל תתלה עצמך שאשיב על כל כתביך אלא דרך קצרה על ענין המועיל שאני טרוד הרבה בכמה עניינים וגופי חלש ואין בי יכולת אפילו לקרות הכתבים קל וחומר להשיב עליהן אלא אם יהיו שאלות על דבר חכמה. ואין לי פנאי כלל מפני חלישות גופי תמיד ומפני תלמוד עצמי בכמה עניינים. ושלומך ירבה ויגדל. [ל"ה בעומר. משה בר' מימון זצ"ל].

ספר המצוות לרמב"ם שורש ד

השרש הרביעי שאין ראוי למנות הציוויים הכוללים התורה כולה. הנה יבואו בתורה צוויין ואזהרות אינן בדבר רמז אבל יכללו המצות כולם כאילו יאמר עשה כל מה שצויתך לעשות והזהר מכל מה שהזהרתך ממנו או לא תעבור דבר ממה שצויתך בו. ואין פנים למנות הצווי הזה מצוה בפני עצמה. שהוא לא יצוה לעשות מעשה מיוחד שיהיה מצות עשה ולא יזהיר מעשות מעשה מיוחד שיהיה מצות לא תעשה, וזה כאמרו (משפטי' כג) ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו. וכאמרו (קדושים יט) את חקותי תשמורו, ואת משפטי תעשו (אח"מ יח) ושמרתם את משמרתתי (ס"פ אח"מ) ורבים כאלה. וכבר טעו בשרש הזה גם כן עד שמנו קדושים תהיו (קדושים יט) מצוה מכלל מצות עשה. ולא ידעו כי אמרו קדושים תהיו, והתקדשתם והייתם קדושים (שם כ וסוף שמיני), הם צוויין לקיים כל התורה. כאילו יאמר היה קדוש בהיותך עושה כל מה שצויתך בו ונזהר מכל מה שהזהרתך ממנו. ולשון ספרא קדושים תהיו פרושים תהיו. רוצה לומר הבדלו מן הדברים המגונים כלם שהזהרתי אתכם

כראוי ושלא תהא גבוה יותר משיעורה ולא נמוכה פחות משיעורה ולא קטנה משיעורה:

ב"ה אורח חיים סימן תרכה

א בסכת תשבו וגו' תלה הכתוב וכו'. איכא למידק בדברי רבינו שאין זה מדרכו בחיבורו זה לבאר הכונה לשום מקרא שבתורה כי לא בא רק לפסוק הוראה או להורות מנהג ופה האריך לבאר ולדרוש המקרא דבסכת תשבו ויראה לי לומר בזה שסובר דכיון דכתיב למען ידעו וגו' לא קיים המצוה כתיקונה אם לא ידע כוונת מצות הסוכה כפי פשטה ולכן ביאר לפי הפשט דעיקר הכוונה בישיבת הסוכה שיזכור יציאת מצרים וזה הטעם בעצמו לרבינו ז"ל במה שכתב בהלכות יציאת בסימן ח' (עמ' כה) ויכוין בהתעטפו שצונו המקום וכו' וכן בהלכות תפלין בסימן כ"ה (עמ' עא) כתב ויכוין בהנחתם שצונו המקום להניח וכו' כדי וכו' מה שלא עשה כן בשאר הלכות כי לא כתב שיכוין שום כוונה בעשיית המצוה מפני כי המקיים המצוה כדינה יוצא בה אף על פי שלא היתה לו שום כוונה אבל בציצית שכתוב בהן (במדבר טו מ) למען תזכרו וגו' וכן בתפלין כתוב (שמות יג ט) למען תהיה תורת יי' בפיד שפשוטו הוא שהתפלין הם אות וזכרון כדי שיהא תורת יי' שגור בפינו כי ביד חזקה הוצאך יראה שלא קיים המצוה כתיקונה אם לא יכוין אותה הכוונה ולכן כתב בהלכות אלו ויכוין וכו' וכן גבי סוכה שכתוב למען ידעו וגו' משמע ליה גם כן שצריך שיכוין בשעת ישיבת הסוכה הטעם המכוון במצוה:

טעמי המצוות

(שלא מפרש בקרא)

- 1) "כל ישראל ערבים זה לזה"
- 2) תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף קטו עמוד א

גמרא. תנו רבנן: אלמנה, בין שהיא ענייה בין שהיא עשירה - אין ממשכנין אותה, דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר: עשירה - ממשכנין אותה, ענייה - אין ממשכנין אותה, שאתה חייב להחזיר לה ואתה משיאה שם רע בשכנותיה.

מהם. ובמכלתא (דכספא) אמרו ואנשי קדש תהיון לי איסי בן יהודה אומר כשהקדוש ברוך הוא מחדש מצוה לישראל הוא מוסיף להם קדושה. רוצה לומר כי זה הצווי אינו צווי עומד בעצמו אבל הוא נמשך אחר מצוה שנצטוו בה ומקיים הצווי ההוא יקרא קדוש. ואין הפרש בין אמרו קדושים תהיו או אילו אמר עשו מצותי. התראה שנאמר שזה מצות עשה מחוברת אל המצות הרמוז אליהם שנצטוונו לעשותם כן לא נאמר בקדושים תהיו והדומים לו שהוא מצוה כי לא צוה לעשות דבר זולת מה שידענו. ולשון ספרי (ס"פ שלה) והייתם קדושים זו קדושת מצות. הנה כבר התבאר מה שהלכנו סביבו. ומזה השרש גם כן אמרו (עקב י) ומלתם את ערלת לבבכם. רוצה לומר שיקבל וישמע כל מה שקדם זכרו מן המצות. וכן וערפכם לא תקשו עוד (שם). רוצה לומר אל תקשה את לבך ותקבל כל מה שצויתך ולא תעבור עליו:

טעמי המצוות

(המפרש בקרא)

טור אורח חיים הלכות סוכה סימן תרכה הלכות סוכה:

בסוכות תשבו שבעת ימים וגו' למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם וגו' תלה הכתוב מצות סוכה ביציאת מצרים וכן הרבה מצות לפי שהוא דבר שראינו בעינינו ובאזנינו שמענו ואין אדם יכול להכחישנו והיא המורה על אמיתת מציאות הבורא יתעלה שהוא ברא הכל לרצונו והוא אשר לו הכח וההמשלה והיכולת בעליונים ובתחתונים לעשות בהן כרצונו ואין מי שיאמר לו מה תעשה כאשר עשה עמנו בהוציא אותנו מארץ מצרים באותות ובמופתים והסוכות שאומר הכתוב שהושיבנו בהם הם ענני כבודו שהקיפן בהם לבל יכה בהם שרב ושמש ודוגמא לזה צונו לעשות סוכות כדי שנזכור נפלאותיו ונוראותיו ואף על פי שיצאנו ממצרים בחדש ניסן לא צונו לעשות סוכה באותו הזמן לפי שהוא ימות הקיץ ודרך כל אדם לעשות סוכה לצל ולא היתה ניכרת עשייתנו בהם שהם במצות הבורא יתברך ולכן צוה אותנו שנעשה בחדש השביעי שהוא זמן הגשמים ודרך כל אדם לצאת מסוכתו ולישב בביתו ואנחנו יוצאין מן הבית לישב בסוכה בזה יראה לכל שמצות המלך היא עלינו לעשותה וסוכה זו צריך שתהיה במקום הראוי לעשותה וממין הראוי ושהיה דפנותיה כראוי בשיעורם ובמנינם ושהיה סככה

למימרא דרבי יהודה לא דריש טעמא דקרא, ורבי שמעון דריש טעמא דקרא? והא איפכא שמעינן להו, דתניא: ולא ירבה לו נשים, רבי יהודה אומר: מרבה הוא, ובלבד שלא יהו מסירות את לבו. רבי שמעון אומר: אפילו אחת והיא מסירה את לבו הרי זה לא ישאנה, אם כן מה תלמוד לומר +דברים י"ז+ ולא ירבה לו נשים - אפילו כאביגיל! - לעולם רבי יהודה לא דריש טעמא דקרא, ושאני הכא דמפרש קרא, ולא ירבה לו נשים ולא יסור, מאי טעמא לא ירבה לו נשים - משום דלא יסור. - ורבי שמעון: מכדי בעלמא דרשינן טעמא דקרא - לכתוב רחמנא לא ירבה ולא בעינן לא יסור, ואנא ידענא: מאי טעמא לא ירבה - משום דלא יסור, לא יסור דכתב רחמנא למה לי? אפילו אחת ומסירה את לבו - הרי זה לא ישאנה.

(3)

(לא נגמר)